

Vesthimmerlands Museum

Bygherrerapport for VMÅ 2604 Svenstrup 9

Aars sogn, Aars Herred, Aalborg Amt
Stednr. 12.08.14, Sb. nr. 334

Bygherrerapport

for VMÅ 2604 Svenstrup 9

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	s. 3
2. Landskabet	s. 4
3. Udgravningens metode	s. 4
4. Udgravningens resultater	s. 5
5. Undersøgelsens perspektiver – regionalt og nationalt	s. 6
6. Udgravningens data	s. 7
7. Tidstavle	s. 7
8. Faktuelle oplysninger	s. 8
9. Litteratur	s. 8
10. Bilag	s. 9

1. Indledning

Grundet en planlagt råstofindvinding foretog Vesthimmerlands Museum (VMÅ) i sommeren 2008 en forundersøgelse af området for VMÅ 2603-VMÅ 2609, Svenstrup 8-14 (Bilag I). Området blev efterfølgende inddelt i zone 1-3. Udgravningen af zonerne skal ske i takt med indvindingen af grus. Fund af kogegruber, et stort antal stolpehuller, et nedgravet lerkar og en flintdolk omarbejdet til et bor førte til en egentlig arkæologisk udgravning af zone 1 (VMÅ 2603, 2604 og VMÅ 2607) (Fig.1).

Det udgravede felt skal ses i sammenhæng til de tidligere udgravninger i området som bl.a. har blotlagt et større bopladskompleks og gruber fra yngre bronzealder og en udstrakt bebyggelse fra ældre romersk jernalder. (Fig. 2)

Bygherren er Kroghs Stensiloer a/s, Klim Strandvej 284, 9690 Fjerritslev.

Udgravningen blev påbegyndt den 9. september 2008 og afsluttet den 28. oktober samme år. Jord blev løbende rømmet af fra nord og efterhånden som den enkelte udgravning afsluttedes blev jorden frigivet. I udgravningen deltog cand. mag. Thomas Nielsen, stud. mag. Nina Batram og stud. mag. Danni Seliger. Cand. mag. Sine Toft Jensen var udgravningsleder.

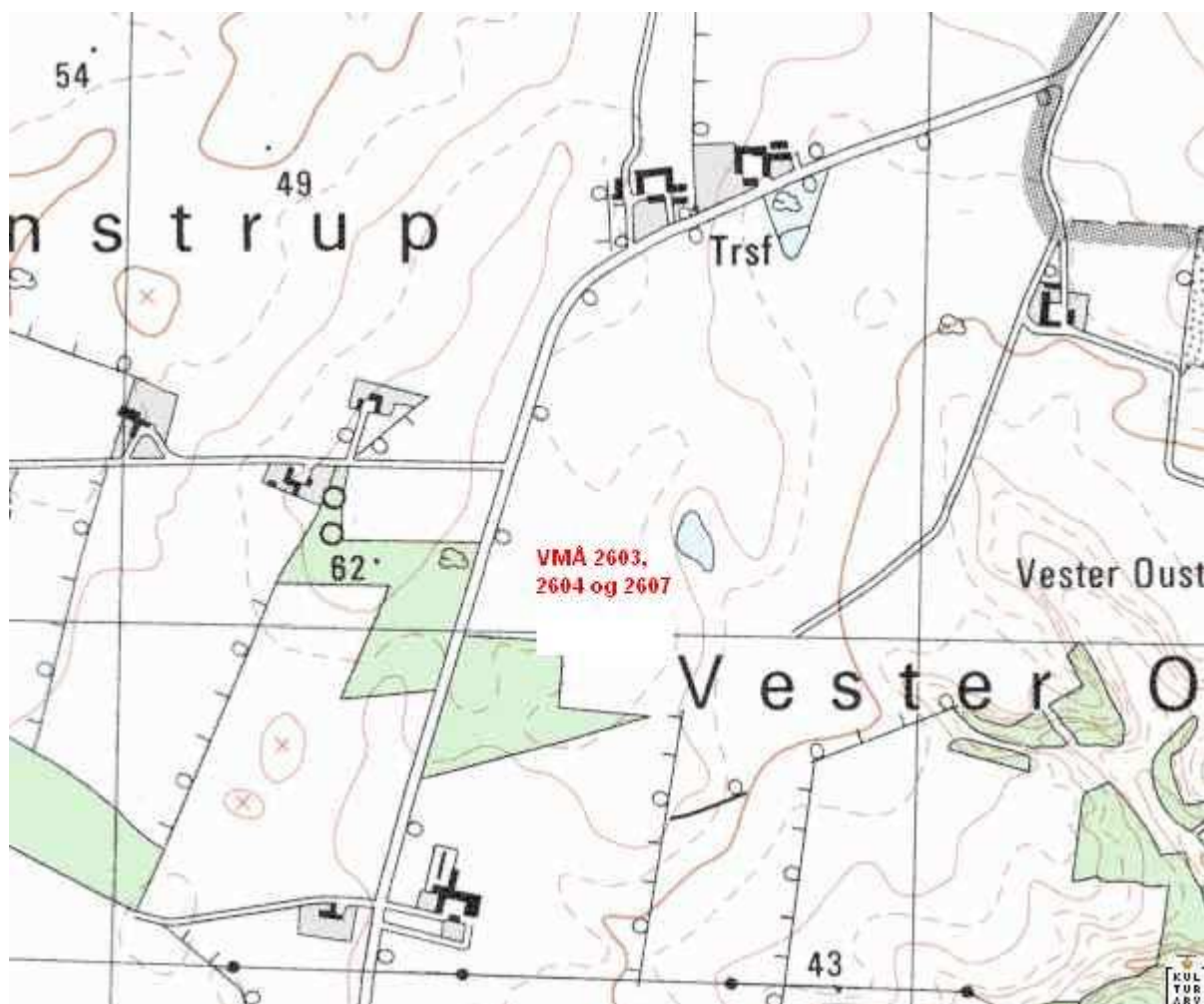
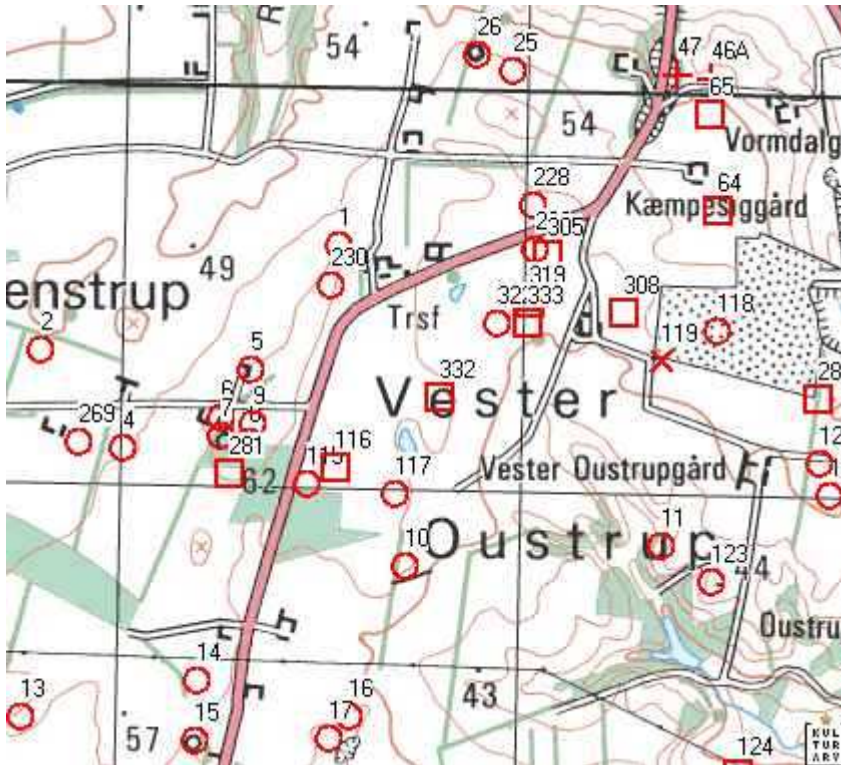

Fig. 1: Kort over lokaliteten.

Andre fund og fortidsminder

Fig. 2: Kort vist i 1: 50.000 (ikke målfast) med andre kendte fortidsminder i området omkring Svenstrup 8. For beliggenhed af boplads fra yngre bronzealder og boplads fra ældre romersk jernalder, se henholdsvis nr. 65, 305, 308, 319 og 333.

Som det fremgår af Fig. 2, er der forskellige typer markeringer. En □ markerer bebyggelse, en ○ placerer en gravhøj, et + er en grav og et x er et løsfund, hvilket vil sige en genstand fundet uden den kan knyttes til en nedgravning.

2. Landskabet

Zone 1 ligger nord for zone 2 og 3 mellem Års og Blære ved Svenstrup. Zone 1-3 ligger på et stort plateau, der strækker sig N-S, mod nord og mod øst skræner terrænet ned mod Halkjær Ådal.

3. Udgravningens metode

Udgravningen foregik ved, at muldlaget, 25-30 cm tykt, blev fjernet med gravemaskine. I den blotlagte lyse undergrund fremstod de forhistoriske anlæg som mørke pletter. Dette er sporene efter de huller, man i oldtiden gravede til f.eks. husstolper, affald og tilberedning af mad.

Der blev i felt VMÅ 2604 oprettet et retvinklet koordinatsystem, med skæringspunkt i 100/100, med stigende y-værdier mod nord og stigende x-værdier mod øst.

Anlæggene og feltets grænse blev tegnet i målestoksforhold 1:50. På baggrund af de samlede planer blev anlæg udvalgt og snittet. Det vil sige, at den ene halvdel af anlægget blev gravet væk, hvorved dybden og formen på anlægget kunne registreres, hvilket er vigtigt for at kunne få et indtryk af anlæggets beskaffenhed. Alle de snittede anlæg blev tegnet i målestoksforhold 1:20, hvorefter de

blev topnivelleret. Udvalgte feltkoordinater blev indmålt med GPS, hvorved VMÅ 2604 kan placeres geografisk nøjagtigt på et kort.

4. Udgravningens resultater og perspektiver - regionalt og nationalt

I zone 1 udgør udgravningerne tilsammen et areal på omtrent 2695 m², fordelt på de tre felter VMÅ 2603, VMÅ 2604 og VMÅ 2607.

I felt VMÅ 2604 fremkom flere huse, et enkelt nedgravet lerkar og nogle få kogestensgruber.

I felt VMÅ 2604 er der fundet og udgravet 4 mindre huse. Fælles for alle er, at der er tale om treskibede langhuse, hvor sæt af stolper ned gennem husets midte har båret taget. Hus II-IV har ikke bevaret vægstolper, til Hus I er der bevaret enkelte mulige vægstolper. Væggene kan have været opført i feltværk. I en fletværksvæg er der mellem en række lodret stillede stave flettet grene, hvorefter væggen er klinet med ler.

Det treskibede langhus ses i Danmark i ældre bronzealder fra ca. 1700 f. Kr. I århundrederne forud byggede man huse med én række af enkelt stående stolper ned gennem husets midte, også kaldet: midtsule huse eller toskibede langhuse. Det treskibede langhus fortsatte i brug et stykke op i middelalderen.

Husene ligger orienteret enten øst-vest eller let nordvest-sydøst. Hus II-IV kan ikke have ligget på pladsen på samme tid, det fremgår tydeligt, når man ser på den samlede oversigtsplan (Bilag II), idet husene ligger oveni hinanden eller så tæt på hinanden, at de ikke kan have ligget der på samme tid. Man må snarere forestille sig, at et eller to huse har ligget her på samme tid, husene er så blevet udskiftet og flyttet rundt på pladsen gennem tiden.

Husene er relativt små, 10 m² - 27 m². De kan have været selvstændige mindre huse eller de har fungeret som udhuse til en større hovedbygning, der blot ikke er blevet blotlagt under udgravningerne.

Særligt i hus III og hus IV er der forskel i rummenes størrelse, rummet mod vest er omtrent en meter længere end det mod øst. En funktionsopdeling af huset er helt almindeligt i både jern- og bronzealderens huse. Der findes eksempler på huse med både 3 og 4 rum. Beboelse, lade, stald og værksted er de væsentligste funktioner. Generelt blev vestenden af huset anvendt til beboelse, det er muligt, at det også har været tilfældet her. Det kan dog ikke bevises, da eksempelvis gruberne i hus IV, som man vil forvente at finde i den del af huset, hvor maden tilberedes, ikke med sikkerhed kan tolkes som madlavningsgruber.

Af fund på pladsen blev der mod nordøst fundet et nedgravet lerkar. Karret kan ikke sættes i forbindelse med Hus I, da det ligger i husets væg og ikke inde i selve huset. Karret der dateres til yngre bronzealder (1000 f.Kr.-500 f.Kr.) er derfor formentlig enten ældre eller yngre end hus I.

Fig. 3: Nedgravet lerkar dateret til yngre bronzealder.

Ved en datering af pladsens fire huse drages husenes typologi og eventuelle fund af keramik i forbindelse med husenes konstruktion ind i overvejelserne. Imidlertid er der kun i hus II gjort fund af keramik i et stolpehul. Keramikken dateres til overgangen yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder (ca.500 f.Kr.).

I flere af de omkringliggende kogegruber er der ligeledes gjort fund af keramik der dateres til overgangen yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder.

Mod syd i feltet er der ved udgravningen af to gruber fundet keramik der dateres til den yngre del af bondestenalderen omtrent 3000 f. Kr.

Der har altså boet folk på højdedraget i Blære grusgrav over en længere periode fra den yngre del af bondestenalderen, den yngre bronzealder og frem til ældre førromersk jernalder.

5. Undersøgelsens perspektiver – regionalt og nationalt

Bosættelserne afdækket i zone 1 skal ses i sammenhæng med de øvrige bosættelser og området med kogestensgruber (VMÅ 2580). Et nyt fund gjort ved detektor har føjet en ekstra dimension til livet på højdedraget, idet der nu muligvis er fundet en lille del af et moseoffer. Ofringer i nærliggende moser har spillet en væsentlig rolle for bronzealder menneskets religiøse liv. Hidtil har offerfundene været fraværende fra materialet i Blære, men for ganske nylig blev der ved Øster Oustrup gård gjort et metaldetektor fund af en døllemejsel i bronze (Fig. 3). Døllemejslen blev fundet netop i udmundingen af den store erosionsslugt, som udgår fra højderyggen med bosættelser og kogegruber. Døllemejslen kan meget vel være del af et offerfund. Det er muligt, at offerfundet skal ses i sammenhæng med ritualer foretaget i området for kogestensgruberne. Blev der i fremtiden

foretaget udgravninger i vådområdet ved Øster Oustrup gård vil man højst sandsynlig finde resten af offerfundet, som oftest flere kilo bronze i form af såvel redskaber som våben og smykker.

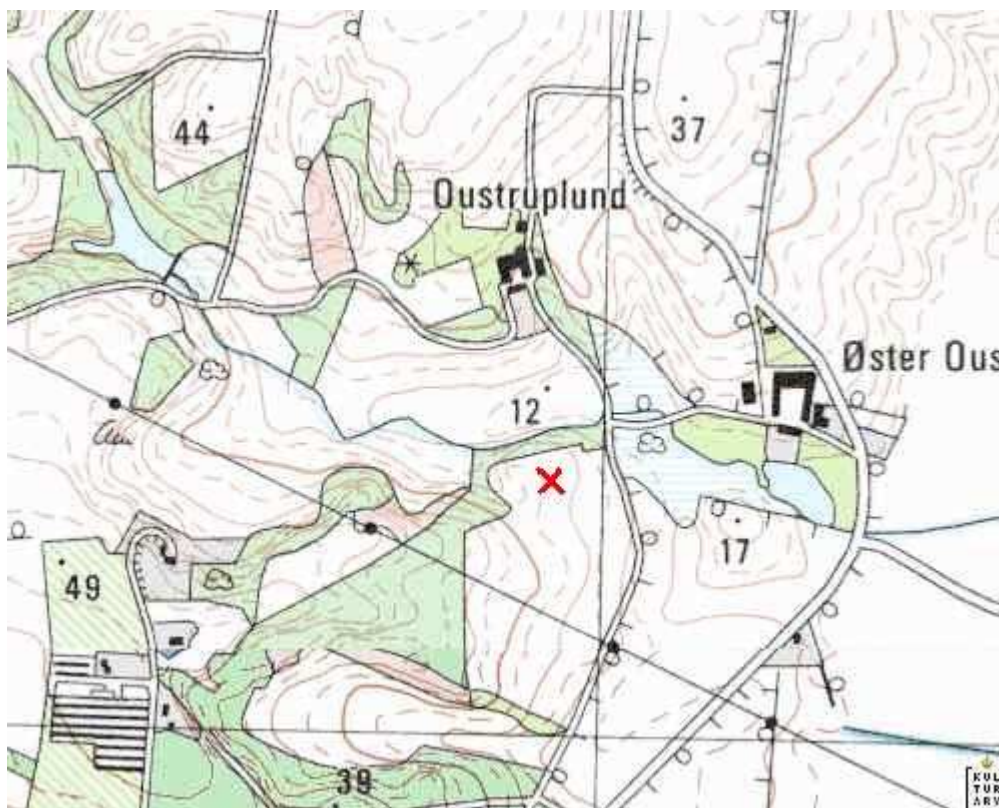

Fig. 3: Fundsted for døllemejsel, Øster Oustrup gård.

6. Udgravningens data

Oldsager, original dokumentation, videnskabelige prøver m.v. opbevares på Vesthimmerlands Museum Aars. Her vaskes og nummereres fundene, inden de stilles på museets magasin. Kun et udvalg af de genstande, museet finder ved udgravninger, bliver udstillet. De fleste udgravningsresultater bruges først og fremmest i videnskabelige rapporter i sammenhæng med de øvrige fund, der gøres i museets ansvarsområde.

7. Tidstavle

1500	Nyere tid	Historisk tid
1050	Middelalder	
900	Yngre Vikingetid	Forhistorisk tid
775	Ældre vikingetid	
530	Yngre germansk jernalder	Yngre jernalder
375	Ældre germansk jernalder	
160	Yngre romersk jernalder	
0	Ældre romersk jernalder	Ældre jernalder

200 f.Kr.	Yngre førromersk jernalder	
500 f.Kr.	Ældre førromersk jernalder	
1000 f.Kr.	Yngre bronzealder	Bronzealder
2000 f.Kr.	Ældre bronzealder	
2400 f.Kr.	Dolktid / Senneolitikum	Yngre stenalder (neolitikum)
2800 f.Kr.	Enkeltgravskultur / Mellemneolitikum B.	
3200 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Mellemneolitikum A.	
3900 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Tidligneolitikum	
5400 f.Kr.	Ertebøllekultur	Ældre stenalder (mesolitikum)
6800 f.Kr.	Kongemosekultur	
9000 f.Kr.	Maglemosekultur	
	Ahrensburgkultur	Palæolitikum
	Brommekultur	
12000 f.Kr.	Hamburgkultur	

Arkæologiske perioder og deres begyndelsesdatering i det danske område. Skemaet skal læses sådan, at eksempelvis ældre romersk jernalder begynder omkring år 0 og skifter til yngre romersk jernalder omkring 160 e.Kr. Perioden fra ældre førromersk jernalder til og med ældre romersk jernalder kaldes samlet for ældre jernalder

8. Faktuelle oplysninger

Vesthimmerlands Museums j.nr.: VMÅ 2604 Svenstrup 9
 Sogn, herred, amt: Aars, Aars, Aalborg
 Dansk kulturhistorisk Centralregister: 12.08.14
 Bygherre: Kroghs Stensiloer A/S, Klim Strandvej 284, 9690 Fjerritslev
 Lodsejer: Erling Sørensen, Oustrupvej 70, 9600 Aars
 Areal: ca.684 m²
 Muldafrømning: dm Entreprenør ApS

Undersøgelsen er betalt af bygherre og Kulturarvsstyrelsen.

9. Litteratur

Forslag til litteratur, hvor det vil være muligt at finde uddybende materiale om de nævnte perioder.

Jensen, Jørgen: Danmarks Oldtid bd. 2 og 3, 2002 og 2003.

Vesthimmerlands Museum d. 10. november 2008

Sine Toft Jensen
 Arkæolog

10. Bilag

Bilag I: Oversigtsplan over Zone 1, 2 og 3

Bilag II: Oversigtsplan over Felt VMÅ 2604